

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi Leivonmäen kansallispuistosta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Leivonmäen kansallispuistosta. Leivonmäen kunnassa sijaitseville valtion omistamille alueille perustettaisiin nykyisen Haapasuon ja Syysniemen erityisen suojelualueen tilalle kansallispuisto. Lailla kumottaisiin vuodelta 1991 oleva laki Haapasuon ja Syysniemen sekä Ruunaan luonnonsuojelualueista. Lieksassa sijaitseva Ruunaan luonnonsuojelualue ei kuuluisi kansallispuistoon, vaan valtioneuvosto antaisi luonnonsuojelulain nojalla asetuksen Ruunaan luonnonsuojelualueesta.

Perustettavalla kansallispuistolla toteutettaisiin pääosa Suomen Natura 2000-verkostoehdotukseen kuuluvasta Haapasuon - Syysniemen - Rutajärven - Kivijärven Natura 2000-alueesta. Lisäksi suojelun piiriin tulisi eräitä nykyiseen luonnonsuojelualueeseen rajoittuvia valtion omistuksessa olevia alueita. Perustettavan kansallispuiston pinta-ala olisi noin 2 900 hehtaaria.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila ja esityksen tavoitteet

Kansallispuistoverkon kehittämisen yhtenä tavoitteena on turvata alueellisesti edustavat ja laaja-alaiset näytteet Suomen luonnon monimuotoisuudesta. Perustettavaksi esitettävä kansallispuisto sijaitsee Päijänteen itäpuolisella osalla Järvi-Suomea, jossa laajoja suojelualuekokonaisuuksia on niukasti. Myös luonnonalueisiin kohdistuvat käyttöpaineet ovat Etelä-Suomessa väestön kasvun vuoksi lisääntymässä. Tämä edellyttää uusien, yleisölle avoimien suojelualueiden perustamista sekä niiden retkeilypalvelujen kehittämistä ja käytön ohjaamista suojeluarvojen säilymisen turvaamiseksi.

Alueella on vuonna 1991 annetulla lailla Haapasuon ja Syysniemen sekä Ruunaan luonnonsuojelualueista (131/1991) perustettu erityinen suojelualue, jonka nykyinen pinta-ala on noin 2 300 hehtaaria. Tämä alue on tarkoitettu suojella ehdotettavalla lailla kansallispuistona. Lailla kumottaisiin voimassa oleva laki, jolloin nykyinen erityinen suojelualue tulisi lakkautetuksi. Perustettavaan kansallispuistoon sisältyisi

lisäksi noin 350 hehtaaria valtiolle äskettäin suojelutarkoituksiin hankittuja alueita. Rajaukseen sisältyisi edelleen eräitä muita valtion omistuksessa olevia alueita, jotka rajautuvat nykyiseen luonnonsuojelualueeseen. Niiden yhteispinta-ala on noin 250 hehtaaria. Alueet ovat olleet metsätalouskäytössä ja ovat siksi luonnonoloiltaan muuttuneita. Pitkän ajan kuluessa ne ovat kuitenkin ennallistettavissa ja täydentäisivät alueen luontotyyprien valikoimaa luonnontilaisesti kehittyvillä nuorilla metsillä. Esitettävät laajennukset poistaisivat myös metsätalouteen liittyvän liikennöintitarpeen suojelualueelta halkovalta tiestöltä, mikä on kansallispuiston käyttöä ajatellen tärkeää. Perustettavaksi ehdotettavan kansallispuiston kokonaispinta-ala olisi noin 2 900 hehtaaria.

Haapasuon ja Syysniemen alue on monipuolinen ja edustava näyte tyypillistä keskisuomalaista luontoa, jonka edustajaa ei nykyisessä kansallispuistoverkostossa ole eikä sellaisen luomiseen lähimmissä kansallispuistoissa - Pyhä-Häkin ja Isojärven kansallispuistoissa - tai muualla ole yhtä hyviä mahdollisuuksia. Alueelle on ominaista erityisesti soihin, rantoihin ja

harjumetsiin liittyvä luonto, joka muodostaa monipuolisen ja eheän maisemakokonaisuuden. Haapasuo on soidensuojelun perusohjelmassa Keski-Suomen merkittävimpiä suojelualueita, jonka suoyhdistymätyyppi edustaa Sisä-Suomen eksentrisiä keidassoita. Tätä täydentävät rantojensuojeluohjelmaan kuuluvat Rutajärven rannat ja saaret sekä harjunsuojeluohjelmaan kuuluva Joutsniemen-Harjunkankaan harjajakso. Rutajärven pohjoispuolella oleva Syysniemen alue on vaihtelevaa eri ikäisen puuston, harjujen, lampien ja pikkusoiden luonnehtimaa metsäseutua. Aarniometsää puolestaan edustaa parhaiten Aholan vanhojen metsien suojeluohjelmaan kuuluva alue. Merkittävän lisän nykyisen luonnonsuojelualueen luontotyyppien valikoimaan toisivat virtaavien vesien luontotyyppeihin liittyvät Rutajoen ranta-alueet, joita on hankittu valtiolle suojelutarkoituksiin. Rutajoki on Päijänteen taimenen kannalta merkittävä virtavesi. Perustettavalla kansallispuistolla toteutettaisiin osaltaan Euroopan yhteisön Natura 2000 -verkoston toimeenpanoon liittyviä Suomen velvoitteita. Alue sisältyy valtioneuvoston 20 päivänä elokuuta 1998 tekemään päätökseen Natura 2000 -verkoston Suomen ehdotuksesta ja on sen mukaisesti ehdotettu Euroopan yhteisöjen komissiolle luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta annetun neuvoston direktiivin 92/43/ETY eli luontodirektiivin mukaisena SCI-alueena. Alueella esiintyy kahtatoista luontodirektiivin liitteessä I tarkoitettua luontotyyppiä sekä liitteen II eläinlajeista saukko ja liito-orava. Alue on myös ilmoitettu Natura 2000 -verkostoon luonnonvaraisten lintujen suojelusta annetun neuvoston direktiivin 79/409/ETY eli lintudirektiivin mukaisena SPA-alueena. Siellä esiintyy 26 lintudirektiivin liitteessä I mainittua lajia, muun muassa useita metsien päiväpetolintu- ja pöllölajeja sekä soiden lajistoa, kuten kurki ja kapustarinta. Ehdotettu Leivonmäen kansallispuiston alue täyttää luonnonarvojensa perusteella luonnonsuojelulain (1096/1996) 10 §:n 2 momentin yleiset luonnonsuojelualueen

perustamisedellytykset.

Perustettavan kansallispuiston alueet ovat valtion omistuksessa ja puiston pinta-ala ylittää luonnonsuojelulain asettaman 1 000 hehtaarin pinta-alan. Alueella on merkitystä yleisenä luonnonnähtävyytenä ja yleisen luonnonharrastuksen kannalta. Alue on maisemallisesti vetovoimainen, sen saavutettavuus on hyvä ja sen läheisyydessä on jo matkailu-, retkeily- ja virkistyspalvelutoimintaa. Alue täyttää siten myös luonnonsuojelulain 11 §:ssä säädetyt kansallispuistojen erityiset perustamisedellytykset.

2. Esityksen vaikutukset

2.1. Taloudelliset vaikutukset

Ehdotettavan kansallispuiston alue koostuu pääosin jo perustetusta luonnonsuojelualueesta ja siihen liittyvistä valtakunnallisten suojeluohjelmien toteuttamiseksi valtiolle hankituista alueista.

Mahdolliset myöhemmät kansallispuistoa täydentävät hankinnat tehdään valtakunnallisten suojeluohjelmien ja Natura 2000 -verkoston toteuttamiseksi varatun rahoitusohjelman puitteissa.

Kansallispuiston hoitoon, yleisöpalveluiden rakentamiseen ja alueen valvontaan käytetään valtion talousarviossa luonnonsuojelualueiden hoitoon ja talonrakennushankkeisiin vuosittain osoitettavia määrärahoja. Puiston toiminnan suunnittelun, luonnonhoidon, opastuksen ja palveluiden ylläpidon kustannukset ovat vuosittain noin 80 000 euroa. Palvelurakenteita on jo osittain tehty nykyisen luonnonsuojelualueen käytön ohjaamiseksi, samoin alueen hoito- ja käyttösuunnitelman laadintaa palvelevaa alustavaa suunnittelua, minkä johdosta määrärahojen tarve on vähäisempi kuin keskimäärin uutta kansallispuistoa perustettaessa.

Kokonaisuutena alueen kansallispuistoksi perustamisen valtiontaloudelliset vaikutukset ovat siten verraten vähäiset. Kansallispuiston perustamisen vaikutukset paikallistalouteen ovat myönteiset.

2.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Kaikki Leivonmäen kansallispuistoon esitetyt alueet ovat Metsähallituksen hallinnassa. Puiston perustamisella ei siten ole organisatorisia vaikutuksia.

Kansallispuiston hoitoa ja yleisöpalvelujen kehittämistä varten on luonnonsuojelulain 19 §:n perusteella alueelle laadittava hoito- ja käyttösuunnitelma. Suunnitelma sisältää muun muassa selvitykset retkeilypalvelujen, opastuksen ja luonnonhoidon tarpeista ja toimenpiteet niiden kehittämisestä.

Kansallispuiston edellyttämien suunnittelu- ja hoitotöiden arvioidaan merkitsevän noin yhden henkilötyövuoden lisäystä nykyisen luonnonsuojelun tarpeisiin verrattuna.

2.3. Ympäristö- ja muut vaikutukset

Ehdotettu Leivonmäen kansallispuisto on pääosin jo ennestään luonnonsuojelualuetta eikä siten tuo merkittäviä uusia alueita suojelun piiriin. Sillä kuitenkin täydennetään nykyisen suojelun muodostamaa kokonaisuutta erityisesti metsien ja rantaluonnon osalta. Kansallispuiston perustamisella toteutetaan osaltaan Natura 2000 -verkostoon kuuluvien alueiden suojelutoimenpiteet. Esitys parantaa Suomen kansallispuistoverkon kattavuutta Etelä-Suomessa, missä suojelun kohdistuvat käyttöpaineet ovat kasvamassa. Kansallispuiston suojelutoimenpiteet, sekä hoidon ja käytön suunnittelu edistävivät osaltaan seudun virkistys- ja luontomatkailun liittyvän elinkeinotoiminnan kehittämistä.

3. Asian valmistelu

Vuonna 1976 kansallispuistokomitea esitti mietinnössään (komiteamietintö 1976:88), että Leivonmäen kuntaan perustettaisiin Rutajärvi-Haapasuo -niminen kansallispuisto. Tuolloin valtion maiden osuus tavoitellusta rajauksesta oli noin 1 100 hehtaaria. Valtioneuvoston 24 päivänä helmikuuta 1978 tekemässä periaatepäätöksessä kansallis- ja

luonnonpuistoverkon kehittämisohjelmasta nämä alueet eivät kuitenkaan olleet mukana. Alueen suot sisältyivät vuonna 1979 valtioneuvostossa hyväksytyyn soidensuojelun perusohjelmaan. Rutajärven rannat ja saaret puolestaan sisällytettiin vuonna 1990 valtioneuvoston päättämään rantojen suojeluohjelmaan. Nykyinen Haapasuo ja Syysniemen luonnonsuojelun alue perustettiin vuonna 1991 annetulla lailla vanhan luonnonsuojelulain (71/1923) mukaisena erityisenä suojelun alueena. Sitä on vuonna 1996 alueiden liittämistä Haapasuo ja Syysniemen luonnonsuojelun alueeseen annetulla ympäristöministeriön päätöksellä (299/1996) laajennettu. Lisäksi alueelta on myös tämän jälkeen hankittu luonnonsuojelutarkoituksiin eräitä tiloja, jotka on sittemmin liitetty luonnonsuojelun alueeseen.

Suojelun aluekiinteistöjen nykyinen pinta-ala on noin 2 300 hehtaaria. Uusimmat valtion hankkimat alueet ovat vielä liittämättä nykyiseen suojelun alueeseen, ja ne sisällytettäisiin nyt perustettavaksi esitettävään kansallispuistoon.

Leivonmäen kunta on 24 päivänä elokuuta 1999 tehnyt ympäristöministeriölle aloitteen nykyisen luonnonsuojelun alueen muuttamiseksi kansallispuistoksi. Myös Suomen Luonnonsuojeluliiton Keski-Suomen piiri ry ja Keski-Suomen ympäristökeskus ovat tehneet omat esityksensä alueen rajauksesta. Ympäristöministeriö on neuvotellut alueen rajauksesta Keski-Suomen ympäristökeskuksen, Leivonmäen kunnan ja Metsähallituksen edustajien kanssa. Tehtyjen esitysten, alueista hankittujen muiden aineistojen ja asiantuntija-arvioiden perusteella ministeriö on päätenyt ehdottamaan nykyistä luonnonsuojelun alueetta hieman laajempaa rajausta. Rajauksen tarkoituksena on muodostaa alueella olevan valtion maanomistuksen puitteissa luonnonsuojelullisesti ja alueiden käytön kannalta mahdollisimman eheä kokonaisuus. Esityksestä on pyydetty lausunnot maa- ja metsätalous-, valtiovarain- ja oikeusministeriöiltä, Metsähallitukselta, Keski-Suomen ympäristökeskukselta, Keski-

Suomen liitolta, Leivonmäen kunnalta, Leivonmäen yrittäjyhdistykseltä, Leivonmäen maaseutuseuralta, Suomen luonnonsuojeluliitto ry:ltä, Suomen luonnonsuojeluliiton Keski-Suomen piiri ry:ltä ja Maailman Luonnon Säätiö WWF:ltä. Kaikissa annetuissa lausunnoissa kannatetaan kansallispuiston perustamista. Lausunnoissa kiinnitetään lisäksi huomiota riittävien voimavarojen varaamiseen kansallispuiston kehittämiseksi. Maa- ja metsätalousministeriö ja Metsähallitus ovat esittäneet hirvenmetsästyksen sallimista kansallispuistossa. Luonnonsuojelujärjestöt ovat lisäksi esittäneet eräitä laajennuksia alueeseen. Myös kansallispuiston nimestä on tehty ehdotuksia.

4. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Nykyisen Haapasuon ja Syysniemen luonnonsuojelun alueen perustamislailla on samalla perustettu Ruunaan

luonnonsuojelun alue Lieksan kaupungissa. Leivonmäen kansallispuiston perustaminen edellyttää nykyisen lain kumoamista. Lakiehdotukseen sisältyy sen vuoksi myös säännös Haapasuon ja Syysniemen sekä Ruunaan luonnonsuojelun alueista annetun lain kumoamisesta. Koska tällöin kumoutuvat myös Ruunaan luonnonsuojelun alueita koskevien säännökset, on Ruunaan alueen suojelun turvaamiseksi lisäksi tarpeen perustaa luonnonsuojelulain 17 §:n nojalla annettavalla erillisellä valtioneuvoston asetuksella muu luonnonsuojelun alue. Tämä asetus tulisi voimaan samanaikaisesti tämän esityksen mukaisen lain kanssa.

5. Voimaantulo

Laki Leivonmäen kansallispuiston perustamisesta ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki Leivonmäen kansallispuistosta

1 §. *Kansallispuiston perustamistarkoitus.* Pykälässä säädetään luonnonsuojelulain 11 §:n mukaisen Leivonmäen kansallispuiston perustamisesta sekä kansallispuiston perustamistarkoituksesta.

2 §. *Sijainti ja rajat.* Pykälässä säädetään, että kansallispuisto perustetaan valtion omistamille alueille Leivonmäen kuntaan. Kansallispuiston rajat on merkitty yksityiskohtaisesti esityksen liitteenä olevaan karttaan. Pieniä rajauksen sisällä olevia yksityisiä tontteja ja yhteisiä jakamattomia vesialueita kartalla ei kuitenkaan ole eritelty. Nämä eivät luonnollisesti kuuluisi perustettavaan kansallispuistoon.

3 §. *Viittaussäännös.* Nykyiseen luonnonsuojelulakiin on sisällytetty

säännökset useista sellaisista asioista, joista aiemmin säädettiin kunkin yksittäisen luonnonsuojelun alueen perustamisen yhteydessä. Kansallispuistojen rauhoituksesta ja rauhoitusta koskevista yleisistä poikkeuksista säädetään luonnonsuojelulain 13 - 15 §:ssä, hoito- ja käyttösuunnitelmasta 19 §:ssä, järjestyssäännöstä 20 §:ssä, alueen rajojen merkitsemisestä 21 §:ssä, kansallispuistoa varten hankitun alueen liittämisestä puistoon 22 §:ssä ja viranomaisten haltuunotto-oikeudesta 60 §:ssä. Koska luonnonsuojelulakiin sisältyviä, aluetta koskevia säännöksiä ei ole syytä enää toistaa alueen perustamislaissa, on nykyinen luonnonsuojelulaki vähentänyt huomattavasti sääntelyn tarvetta luonnonsuojelun alueita perustettaessa. Pykälässä viitataan vain luonnonsuojelulakiin, jonka kansallispuistoa

koskevat säännökset, kuten rauhoitusta koskevat säännökset, tulisivat lähes sellaisinaan sovellettaviksi perustettavassa kansallispuistossa.

Luonnonsuojeluasetuksen (160/1997) 7 §:n mukaan valtion omistamat luonnonsuojelualueet ovat Metsähallituksen hallinnassa, jollei aluetta perustettaessa erikseen toisin säädetä. Koska Leivonmäen kansallispuiston on tarkoitus olla Metsähallituksen hallinnassa, ei asiasta tarvitse erikseen säätää.

4 §. *Tarkemmat säännökset.* Säännöksen mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin tarvittaessa antaa tarkempia säännöksiä lain täytäntöönpanosta.

5 §. *Voimaantulo.* Pykälän 2 momentissa kumottaisiin nyt voimassa oleva laki Haapasuon ja Syysniemen sekä Ruunaan luonnonsuojelualueista.

Samalla kumoutuisivat lain nojalla annetut lakia alemmanasteiset säädökset. Tällaisia ovat asetus Haapasuon ja Syysniemen sekä Ruunaan luonnonsuojelualueista (132/1991) sekä ympäristöministeriön päätös alueiden liittämistä Haapasuon ja Syysniemen luonnonsuojelualueeseen.

Ruunaan luonnonsuojelualueen

perustamisesta on tarkoitus säätää uudelleen luonnonsuojelulain 17 §:n nojalla erillisellä valtioneuvoston asetuksella, joka saatettaisiin voimaan samanaikaisesti ehdotetun lain kanssa.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Luonnonsuojelulain 16 §:n mukaan asetuksella voidaan säätää aluekohtaisista poikkeuksista kansallispuiston rauhoitussäännöksiin. Leivonmäen kansallispuiston perustamiseen liittyen on tarkoitus antaa asetus, jolla puiston alueella voidaan Metsähallituksen luvalla sallia hirven ajo metsästyksen yhteydessä.

3. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki

Leivonmäen kansallispuistosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Kansallispuiston perustamistarkoitus

Järvi-Suomen edustavan metsä-, harju- ja suo- sekä pienvesistöluonnon ja näillä esiintyvien eliö- ja kasvilajien suojelemiseksi sekä retkeilyä, opetusta ja tutkimusta varten perustetaan luonnonsuojelulain (1096/1996) mukainen Leivonmäen kansallispuisto.

2 §

Sijainti ja rajat

Leivonmäen kansallispuistoon kuuluu noin 2 900 hehtaaria valtion omistamia alueita, jotka sijaitsevat Leivonmäen kunnassa. Kansallispuiston rajat on merkitty punaisella katkoviivalla tämän lain liitteenä olevaan karttaan.

3 §

Viittaussäännös

Leivonmäen kansallispuistosta on muilta osin voimassa, mitä luonnonsuojelulaissa säädetään kansallispuistosta lukuun ottamatta 14 §:n 1 momentin 6 ja 8 kohtaa sekä 15 §:n 5 ja 7 kohtaa.

4 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan tarvittaessa valtioneuvoston asetuksella.

5 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .
Tällä lailla kumotaan Haapasuon ja Syysniemen sekä Ruunaan luonnonsuojelualueista 17 päivänä tammikuuta 1991 annettu laki (131/1991).

Helsingissä 18 päivänä lokakuuta 2002

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Ministeri *Suvi-Anne Siimes*